

**ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ
ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Постмодерна ситуація породила новий тип особистості учня, який потребує всебічних умов для його розвитку, адаптації до суспільних змін, формування потреби в самопізнанні, самовдосконаленні, самореалізації. Це зумовлює потребу в докорінних змінах традиційного підходу до навчання та виховання. Важливою умовою формування навичок адекватного осмислення текстів, у яких представлена модель гармонійних / дисгармонійних взаємовідносин статей, є застосування інтерактивних технологій навчання, котрі «формують внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоєння та передачі інформації» [6, с. 55], забезпечують «істотне скорочення розриву між рівнем підготовки добре- і слабо встигаючих учнів» [6, с. 55], сприяють установленню діалогічних взаємовідносин між учителем та учнями [3, с. 162], «інтенсифікації та оптимізації навчального процесу» [3, с. 163], спрямовані на підготовку молодого покоління до самостійного життя в сучасному інформаційному суспільстві тощо. Більшість дослідників (В. Гнедич, І. Голубцова, А. Жуковська, Н. Зайцева, Л. Кайдалова, О. Красовська, І. Луцик, М. Макаренко, В. Матвієнко, Т. Пастернак, С. Сейдаметова, Н. Стецюк, С. Терещенко, О. Харченко та інші) указують на їх результативність, оскільки вони трансформують пасивного об'єкта сприйняття навчальної інформації на активного суб'єкта пізнання, саморозвитку, самовиховання. Так, наприклад, О. Цокур, І. Іванова зазначають: «пріоритетну роль у гендерному вихованні повинні займати сучасні технології навчання, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне і критичне мислення...» [2, с. 195]. На думку С. Вихор, «інтерактивні методи є найбільш сприятливими для гендерного виховання. Проведення тренінгів, рольових ігор, «мозкового штурму» формує принципово нові виховні ситуації, створює підґрунтя для педагогічної взаємодії на засадах особистісно-орієнтованого підходу» [1, с. 58]. Автор навчального посібника О. Семиколєнова «Ми – різні, ми – рівні. Основи культури гендерної рівності» зазначає, що використання сучасних педагогічних технологій «створює умови для подальшої демократизації навчально-виховного процесу, який базується на повазі до особистості кожної дитини» [7, с. 2]. Ефективною формою гендерного виховання, на думку В. Кравця, є соціально-психологічний тренінг: «... за рахунок різноманітних ситуацій спілкування, що відтворюються в групі, її учасник починає краще розуміти помилки, які він до цього часу допускав у контактах з людьми, природу цих помилок і конкретні недоліки власного характеру. Він здобуває глибші знання про себе та інших, а головне, завдяки тренінгу відпрацьовує навички спілкування взагалі, міжстатевого спілкування» [5, с. 393]. «Гендерний тренінг – «спосіб прискорення психологічного розвитку та самореалізації особистості незалежно від статевої належності» (О. Кізь) [4, с. 17] та інші.

Таким чином, використання інтерактивних технологій навчання у процесі гендерної інтерпретації художнього твору сприяє не лише зростанню пізнавального інтересу до питання взаємовідносин статей, а й розвитку потреби в моделюванні конструктивної схеми гендерного позиціонування власного «Я» у дисгармонійному світі. Відповідно до структурних компонентів гендерної культури нами було розроблено ряд психолого-педагогічних вправ, які можуть бути використані вчителем української літератури в процесі гендерної інтерпретації текстів. Наведемо кілька прикладів авторських інтерактивних технологій, спрямованих на виховання гендерної культури старшокласників.

Вправи, спрямовані на пізнання гендерного «Я» старшокласників**«Я ...»**

Мета: *розвивати гендерну самосвідомість, потребу в гендерному самовдосконаленні, досягненні гендерної гармонії з протилежною статтю.*

Форма роботи: *індивідуальна / групова / колективна.*

Час виконання – *20-25 хвилин.*

Суть. Учні по колу мають продовжити фрази: «Усвідомлюю, що я ... (фемінна / маскулінна / андрогінна) особистість, як і ... (художні персонажі). Мені потрібно подолати в собі ... (риси характеру), що властиво і ... (художні персонажі), та розвинути ... (риси характеру), що властиво і ... (художні персонажі). Хочу у взаємовідносинах із протилежною статтю бути схожим (-ою) на ... (художні персонажі), не повторювати таких помилок героїв творів: ... Я вірю, що в майбутній сім'ї буду тяжіти до ... (патріархату / матріархату / паритету) подібно до ... (художні персонажі)». Із метою економії навчального часу можна учням запропонувати називати загальні фрази одночасно, а продовження реплік – невербально (шляхом піднімання карток із варіантами відповідей чи голосування за варіанти відповідей).

Висновок: вправа формує гендерну свідомість шляхом зіставлення гендерного «Я» старшокласників та художніх персонажів, зокрема допомагає усвідомити якості, що перешкоджають / сприяють досягненню гармонії з протилежною статтю.

Вправи, спрямовані на критичне переосмислення існуючих у суспільстві гендерних стереотипів

«Хто я?»

Мета: *розвивати вміння визначати тип чоловіка / жінки; виховувати потребу в переосмисленні гендерних ролей, позитивне ставлення до проявів гендерної толерантності.*

Форма роботи: *інтелектуально-рухова гра.*

Час виконання – 5-45 хвилин.

Суть. Кожному з учнів прикріплюється до спини аркуш із надписом певного типу жінки / чоловіка. Рухаючись, учасники гри мають спілкуватися відповідно до їх ролей. Кожен має відгадати власний гендерний психотип і навести приклади схожих образів художніх творів. Наприкінці гри старшокласники аналізують самопочуття – комфортно чи дискомфортно почувалися в цій ролі, а також здійснюють переоцінку власних гендерних ролей.

Жіночі варіанти гендерних ролей

- а) «Берегиня» (покірنا, миролюбива дружина, ідеальна мати, фізична «рабиня»);
- б) «Барбі» (уважна до власної зовнішності, нарцисична);
- в) жінка-«вамп» (самодостатня, агресивна, волелюбна жінка);
- г) жінка-«вітер» (волелюбна, пристрасна, прагне зробити всіх чоловіків своєю власністю);
- г) бізнес-леді;
- д) і віддана мати, й ідеальна дружина, і професійно реалізована особистість.

Чоловічі варіанти гендерних ролей

- а) «плотух» (пасивний, безхарактерний, не здатний повноцінно реалізуватися);
- б) «Кен» (уважний до своєї зовнішності, егоїстичний);
- в) «патріархатний кат» (агресивний, здійснює надмірний контроль, принижує гідність жінки, зловживає спиртним, фізичною силою);
- г) «Дон Жуан»;
- г) бізнесмен;
- д) і відданий батько, й ідеальний чоловік, і професійно реалізована особистість.

Висновок: вправа спрямована на формування в старшокласників конструктивного гендерного рольового репертуару, усвідомлення руйнівного характеру стереотипних гендерних ролей.

«Гендерна соціометрія»

Мета: *розвивати вміння визначати гендерний статус художніх персонажів у творі відносно рецепції їх іншими; сприяти усвідомленню власної позиції в гендерному мікро- й макропросторі.*

Форма роботи: *групова робота / робота в парах / індивідуальна робота.*

Час виконання – 15-20 хвилин.

Суть. Учні мають розподілити художніх персонажів на «зірок», «бажаних», «ізольованих», «аутсайдерів» та розмістити їх на гендерній соціограмі відносно рецепції їх іншими персонажами та визначити своє місце в гендерному світі:

«зірки» – ті, хто користуються популярністю серед інших персонажів, оскільки в їх взаємовідносинах домінує гендерна гармонія тощо;

«бажані» – ті, у кого в гендерних взаємовідносинах не все досконало, хоча на перший погляд здаються ідеальною парою тощо;

«ізолювані» – ті, хто переживають невзаємне кохання, займають пасивну позицію в гендерних взаємовідносинах тощо;

«аутсайтери» – об'єкти / суб'єкти гендерного насильства тощо.

Орієнтовна відповідь (див. таблицю 1)

Таблиця 1

Гендерна соціометрія

№	Художні твори	Прогрма	Тип персонажів			
			Персонажі-«зірки»	Персонажі-«бажані»	Персонажі-«ізолювані»	Персонажі-«аутсайтери»
			а	б	в	г
1	І. Нечуй-Левицький «Кайдашева сім'я»	9; 10	Мелашка, Лаврін, Мотря, Карпо (на початку твору)	Мотря, Карпо, Мелашка, Лаврін (наприкінці твору)	Омелько	Омелько
2	Панас Мирний та І. Білик «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»	9; 10	Чіпка, Галя (на початку твору)	Христя, Грицько	–	Мотря, Галя, Христя
3	І. Карпенко-Карий «Хазяїн»	9	Соня, Калинович	Пузир, Марія	–	–
4	І. Карпенко-Карий «Мартин Боруля»	10	Микола, Марися	–	Палажка, Степан, Націєвський	Мартин
5	І. Франко «Перехресні стежки»	9	Євгеній, Регіна	–	Регіна (у взаємовідносинах із чоловіком)	Валеріан
6	І. Франко «Украдене щастя»	9	–	Анна, Михайло	Микола	Анна (у взаємовідносинах із Михайлом), Микола
7	І. Франко «Сойчине крило»	10	–	Маня, головний герой	–	Маня (Сойка), Генрис, Зигмунд, Володя, капітан, Светлов
8	М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»	9;10	Марічка, Іван	Юра, Палагна	Іван (у взаємовідносинах із Палагною)	Іван, Юра, Палагна
9	О. Кобилянська «Людина»	9	Стефан, Олена	Олена, Фельс	Фельс, Герман	Олена (наприкінці твору), К., батьки Олени
10	О. Кобилянська «Земля»	10	Анна, Михайло	–	Сава	Рахіра
11	Леся Українка «Лісова пісня»	9;10	Мавка, Лукаш (на початку твору)	–	Лукаш (у взаємовідносинах із Килиною)	Килина, мати Лукаша, Лукаш (після розлучення з Мавкою)
12	Леся Українка «Бояриня»	9	Оксана, Степан (на початку твору)	Оксана, Степан (наприкінці твору)	–	Оксана, Степан
13	С. Васильченко	9	–	–	Тетяна (у	Тетяна, панич

	«Талант»				взаємовідно- синах із панічем)	
14	В. Винниченко «Момент»	10	–	Муся, головний герой	–	–
15	В. Підмогильний «Місто»	10	–	–	Надійка, Тамара (Мусінька), Зося	Степан, його жінки
16	У. Самчук «Марія»	9	–	Марія, Корній	Гнат	Марія, Корній
17	Іван Багряний «Тигролови»	9;10	Наталка, Григорій, батьки Наталки	–	–	–
18	Олесь Гончар «Собор»	9	Іван, Віра, Микола, Єлька	–	Костя, Володимир	Наталка, Костя, Жанна, Володимир бригадир
19	Олесь Гончар «Залізний острів»	10	Віталік, Тоня	–	–	–
20	Олесь Гончар «За мить щастя»	10	Сашко, Лариса	–	–	–
21	О. Довженко «Україна в огні»	9;10	Олеся, Василь	Лаврін, Тетяна	–	Христя, Пальма
22	О. Довженко «Зачарована Десна»	9;10	–	–	–	мати, батько, баба, дід головного героя
23	Ю. Мушкетик «Суд»	9	–	Ганна, Омелько	–	–
24	Л. Костенко «Маруся Чурай»	9;10	Маруся, Грицько (на початку твору)	Грицько, Галя	Грицько (у взаємовід- носінах із Галею)	Маруся, Грицько (після зради), мати Грицька
25	Гр. Тютюнник «Зав'язь»	9	–	Соня, Микола	–	–
26	Гр. Тютюнник «Три зозулі з поклоном»	9;10	Софія, Михайло	–	Марфа, Карпо	–
27	В. Шевчук «Дім на горі»	10	–	Марія, Іван	бабця, Оксана, Галя, джигун, джеджурик	Галя, Анатоль, Неоніла, хлопець
28	П. Загребельний «Диво»	10	Сивоок, Ісса	Ярослав, Забава	Борис, Тая, Ярослав, Інгігерда	Ярослав, Інгігерда, Забава

Висновок: вправа розвиває в старшокласників уміння оцінювати власну гендерну позицію відповідно до характеру взаємовідносин із протилежною статтю, формує потребу в налагодженні конструктивної інтеракції з чоловіком / жінкою.

Вправи, спрямовані на вдосконалення знань, умінь, навичок щодо взаємовідносин із протилежною статтю

«Психологічна допомога»

Мета: *розвивати навички ефективно роз'язувати складні гендерні ситуації художніх персонажів та акумулювати конструктивний гендерний досвід.*

Форма роботи: *діалог двох мікрогруп.*

Суть. Учні в образі певних художніх персонажів розподіляються на тих, хто потребує психологічної допомоги на шляху вирішення гендерних проблем (наприклад, *головний герой, головна героїня («Записки..» Л.Костенко), Катя, Роман, Сашко, Сергій, Ігор («Село не люди» Люко Дашвар), Волин, Царівна О., Леа, Гей («Озерний вітер» Ю.Покальчука), і тих, хто здатен надати її (з інших творів) (наприклад, Марічка та Іван («Тіні забутих предків» М. Коцюбинського), Іван та Віруня («Собор» Олесь Гончара), Наталка й Григорій («Тигролови» Івана Багряного), Софія та Михайло («Три зозулі з поклоном» Гр. Тютюнника). «Клієнти» й «психологи» стають у дві шеренги один напроти одного, одягнувши «паперову*

медаль». Перші мають усвідомити гендерну проблему свого художнього персонажа, другі – допомогти їй вирішити.

Висновок: вправа допомагає старшокласникам усвідомити, проаналізувати проблему у взаємовідносинах персонажів, знайти конструктивне рішення; виховує потребу не наслідувати типові помилки гендерної комунікації персонажів.

Вправи, спрямовані на первинне оприявлення гендерної чутливості у взаємовідносинах із чоловіком / жінкою

«Що краще?»

Мета: *формувати потребу в гендерному самовдосконаленні, уникненні проявів гендерної інтолерантності.*

Форма роботи: *рольова гра.*

Суть. Учні обирають для себе одну із запропонованих ролей: «чоловіка, що проявляє гендерну інтолерантність до жінки», «жінки, що є жертвою гендерної дискримінації», «жінки, що проявляє гендерну інтолерантність до чоловіка», «чоловіка, що є жертвою гендерної дискримінації» (будь-яка роль має бути підкріплена прототипом із певного художнього тексту української літератури ХІХ-ХХІ ст.). Ті, хто відчують дискомфорт при виконанні подібних вправ можуть виконувати роль «спостерігачів-аналізаторів». Учасники рольової гри програють діалог на довільну тему відповідно до своїх образів, після чого обговорюються самопочуття «акторів». Потім учитель пропонує парам помінятися ролями: наприкінці аналізується зміна відчуттів і думок. Із метою вивільнення деструктивних емоцій старшокласників доцільно їм запропонувати втілитися в образ андрогенної особистості, яка легко віднаходить гендерну гармонію з протилежною статтю (цей образ може бути використаний із художніх творів або ж бути реконструкцією гендерно нечутливого персонажу).

Висновок: рольова гра спрямована на усвідомлення значимості оприявлення у взаємовідносинах із чоловіком / жінкою гендерної чутливості.

Вправи, спрямовані на рефлексію отриманих гендерних знань

«Чи так у моїй родині?»

Мета: *розвивати навички аналізу характеру взаємовідносин статей, формувати потребу в гендерному самовдосконаленні.*

Форма роботи: *рефлексія, бесіда.*

Суть. У процесі гендерної інтерпретації художнього тексту учні можуть зіставити характер взаємовідносин персонажів протилежної статі із моделлю гендерної інтеракції своїх батьків, дідуся й бабусі, проаналізувати, що саме може негативно вплинути на власну гендерну культуру, що призводить до гендерної дисгармонії, чого не варто повторювати у своєму житті.

Висновок: вправа розвиває вміння аналізувати гендерну ситуацію в родині, наслідувати їх конструктивний гендерний досвід, не повторювати гендерних помилок у майбутньому.

Вправи, спрямовані на моделювання власної гендерної позиції у світі

«Конструктивні зміни»

Мета: *розвивати потребу в трансформації дисгармонійних взаємовідносин, віру в побудову щасливої сім'ї в майбутньому.*

Форма роботи: *рефлексія, бесіда.*

Суть. Учитель роздає учням картки, на яких написані імена двох художніх персонажів протилежної статі, чиї взаємовідносини є дисгармонійними. Старшокласники мають «переписати гендерний сценарій», котрий би мав щасливу розв'язку. Потім ставлять собі запитання: Чи зможу я змінитися в кращий бік? Що потрібно зробити для цього? Чи зможу я уникати гендерних конфліктів і досягти гендерної гармонії? Яким чином я зможу підвищити свою гендерну культуру?

Орієнтовна відповідь

«Кайдашева сім'я» І.Нечужа-Левицького: Омелько має проявляти маскуліність, захищати своє «Я» від владної дружини, не стояти осторонь сімейних міжусобиць, максимально реалізувати творчий потенціал у столярстві; Маруся має більше цінувати

чоловіка за його працелюбність, урівноваженість, спонукати до активної діяльності гуманними методами, досягти внутрішньої стабільності;

«Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного та І. Білика: Чіпка має максимально реалізуватись у землеробстві, насолоджуватись коханням, даним Богом, у крайньому випадку – переїхати в інше місце, обрати більш конструктивні шляхи боротьби із соціальною несправедливістю; Галя має пробудити в собі маскулітне начало в процесі психологічної реабілітації чоловіка; Мотря має перед одруженням дізнатися більше про свого майбутнього обранця, не дозволяти ворожому оточенню ображати свого сина; дружина Пороха має зрозуміти справжню причину пияцтва чоловіка, підтримати його, розвинути в собі роль матері, домогосподарки, у разі неможливості досягти гендерного компромісу – розлучитися.

«Тіні забутих предків» М. Коцюбинського: Івану не варто одружуватися з жінкою, яку не кохає, доцільно віднайти душевний спокій у трудовій діяльності; Палагна має підбадьорити чоловіка, урізноманітнити повсякденне життя розвагами, не зраджувати чоловіка або розлучитися.

«Земля» О. Кобилянської: Рахіра не має права знуцатися над Савою, розпоряджатися його життям, усвідомити деструктивність розгульного способу життя й розпочати трудову діяльність; Сава має навчитися керувати своїми емоціями, приймати самостійні рішення, намагатися знайти спільну мову зі своєю родиною; батьки Михайла не мають шукати винних у смерті сина, а прийняти факт як даність, віднайти душевний спокій у єднанні з онуками, цінувати людей, які були дорогими синові.

«Лісова пісня» Лесі Українки: Лукаш і Мавка має розвивати в собі маскулітне начало, зокрема здатність захистити себе, відстояти власну точку зору, доцільно парі жити відокремлено від батьків; матері Лукаша потрібно шукати в невістці не нову робочу силу, а ідеального супутника життя для свого сина, не втручатися у взаємовідносини молодих; Килина не має вирішувати свої матеріально-побутові проблеми за рахунок інших, потрібно формувати в собі морально-етичні цінності.

Висновок: вправа розвиває практичні вміння знаходити конструктивні рішення конфліктної ситуації між статями.

Вправи, спрямовані на проектування паритетної свідомості на інтеракцію зі світом

«Мій тип»

Мета: *формувати навички побудови гендерної гармонії з оточуючим світом.*

Форма роботи: *гра.*

Суть. Учитель розміщує на дошці картки, на яких написані найбільш поширені в українській літературі типи чоловіків та жінок. Обравши одну з них, вступають у діалог з іншими учнями протилежної статі відповідно до зазначеної ролі. Через 1 хвилину старшокласники роблять висновки, із яким гендерним типом їм було більш комфортно спілкуватися і зможуть віднайти гендерну гармонію з оточуючим світом у реальному житті.

Висновок: вправа розвиває потребу в учнів досягти всебічної гармонії з протилежною статтю.

Вправи, спрямовані на передачу зразкового гендерного досвіду майбутнім поколінням

«Капсула часу»

Мета: *формувати потребу в передачі конструктивного гендерного досвіду своїм нащадкам.*

Форма роботи: *гра.*

Суть. Учням пропонується написати заповітного листа для своїх нащадків, вклавши його в «капсулу часу». В описі має бути окреслена бажана модель взаємовідносин із протилежною статтю їх дітей, онуків, правнуків і т.д. У якості прикладів старшокласники можуть використати імена художніх персонажів, поведінку яких варто наслідувати чи не повторювати.

Висновок: вправа виховує потребу учнів у формуванні конструктивного гендерного досвіду, котрий би могли наслідувати їхні нащадки.

Отже, застосування сучасних педагогічних технологій сприяє ефективному формуванню гендерної культури старшокласників, оскільки вони стимулюють до активної пізнавальної діяльності, налагоджують діалогічні взаємовідносини у системі «учень – учень», «учень – учитель», розвивають навички паритетної комунікації із протилежною статтю. Система занять із української літератури, у контексті яких апробується гендерна модель навчання і виховання, сприяють розвитку потреби в рефлексії гендерного «Я»; усвідомленню позитивних і негативних властивостей фемінності / маскулінності, гендерних стереотипів, деструктивності пригнічення бажань, мимовільних еротичних зв'язків, подружньої зради, гендерного насильства; визначенню учнями власної гендерної позиції через співвіднесення себе та «Я» художніх персонажів; формуванню потреби в підтримці близької людини в складній ситуації; вихованню вміння толерантно розв'язувати гендерні конфлікти через моделювання схеми ідеальних взаємовідносин персонажів; перенесенню отриманих знань у реальне життя; оцінюванню ступеня їх ефективності; вихованню потреби в корекції гендерних навичок та практичному застосуванні художніх знань у реальному житті.

Література:

1. Вихор С. Методи гендерного виховання / С. Вихор / Формування гендерної культури майбутніх вчителів : зб. матеріалів Всеукр. студ. наук.-практ. конфер. 25-26 березня 2005 р. / за ред. О. М. Кікінеджи. – Тернопіль : ТНПУ, 2005. – 163 с.
2. Гендерний розвиток у суспільстві: конспекти лекцій / за ред. К.М.Левківського ; Канадсько-Український Гендерний Фонд. – [2-е вид.]. – К. : Фоліант, 2005. – 351 с.
3. Голубцова І.А. Впровадження інтерактивних технологій / І. А. Голубцова // Організація навчально-виховного процесу. З досвіду роботи вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації, 2007. – Вип. 9. – С. 161-173.
4. Кізь О. Б. Інноваційні підходи у формуванні гендерної культури молоді в умовах трансформаційних змін / О. Б. Кізь / Формування гендерної культури молоді: проблеми та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер. 1-2 лютого 2006 р. / за ред. проф. В.П.Кравця. – Тернопіль : вид-во ПП Шабала Н.Є., 2006. – 40 с.
5. Кравець В. Гендерна педагогіка : навч. посібн. [для студ. вищих пед. закладів] / В.Кравець. – Т. : Джура, 2003. – 416 с.
6. Макаренко М.Б. Використання інноваційних технологій для підвищення мотивації навчальної діяльності студентів вищої школи / М.Б. Макаренко // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / кол. авт. – К. : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2008. – Вип. 53. – С. 51-55.
7. «Ми – різні, ми – рівні». Основи культури гендерної рівності : навч. посібн. для учнів 9-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / за ред. Олени Семиколенової. – [2-е вид., виправлене]. – К. : Ніка-Центр, 2010. – 176 с.
8. Педагогіка та психологія: гендерний аспект : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.П.Кравець, О.М.Кікінеджи. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2004. – 123 с.
9. Українська література. 5-11 класи для загальноосвітніх навчальних закладів з українською та російськими мовами навчання / за ред. О.Бандури, Н.Волошиної. – К. : Шкільний світ, 2001. – 158 с.
10. Українська література. 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний, спортивний, суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний напрями; філологічний напрям (профіль – іноземна філологія). Академічний рівень / за заг. ред. док. філ. наук Р.В.Мовчана. – К. : Грамота, 2009. – 88 с.

У статті описуються особливості застосування інтерактивних технологій у процесі формування гендерної культури старшокласників на уроках української літератури. Запропоновані автором вправи активізують пізнавальну діяльність учнів, виховують культуру взаємовідносин із протилежною статтю.

В статті описуються особливості використання інтерактивних технологій в процесі формування гендерної культури старшокласників на заняттях української літератури. Предложенные автором упражнения активизируют познавательную деятельность учеников, воспитывают культуру взаимодействия с противоположной статьёю.

The article describes peculiarities of application of interactive technologies in the process of forming senior pupils' gender culture at the lessons of Ukrainian literature. Exercises, offered by the author, activate cognitive activity of the pupils, bring up the culture of interaction with the opposite sex.